

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שכד
ערש"ק פרשת בלק ה'תשע"א

ביאור נפלא איך נפלו בעון ע"ז דפעור

קריאת הפרשה ע"ש של בלק

גדר אומות העולם לעתיד לבוא

חינוכו של אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

וירא בלק וגו' ויגר מואב:
טעם יראתם של בלק ומואב

יבאר בשיטת רש"י שיראת מואב נבעה מפחדו של בלק, ויתרץ גם מדוע לא נתיראו מעצם הנצחון דבנ"י על סיחון ועוג, ויראה ההבדל בין הנהגת בלק - שלא הצליח להסתיר מוראו מהעם - להנהגת משה רבינו

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ח עמ' 141 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

המשמעות הפנימית של חטא ישראל בשיטים ותיקונו
ההפרש בין המדבר וארץ ישראל / המעלה בעבודת ה' מתוך הגשמיות / תוכן החטאים
דבנות מואב ועבודת פעור / ביטול וענוה מונעים את האפשרות לחטא
(ע"פ רשימת "בלק, ש"ת וישי" נדפס ב"רשימות" חוברת נ. לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1327
ואילך. ועוד)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

פלוגתת הש"ס בפירוש נבואת זכרי'

יביא פירושי הראשונים בהפלוגתא, ויסיק דלכו"ע מצינו מי שיאמר שהאומות יכרתו
לגמרי והוא נגד כמה נבואות דלעתיד / יבאר דשקו"ט זו היא גם לדינא לענין מ"ש הרמב"ם
בדבר פעולות משיח / יכריח דודאי ליכא מ"ד שיכרתו ממש / יבאר דנחלקו באופן גאולת
האומות אם תהי' רק כטפל וסניף מגאולת ישראל או אף גאולה לעצמה

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ג עמ' 172 ואילך)

כב. תורת חיים.....

מכתבי קודש עם עצות והדרכות שבהן יתגבר האדם על עצות יצר הרע
נצחון היצר

כה. דרכי החסידות.....

שיחות ומכתבי קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש נ"ע אודות הולדתו וילדותו
בצל אבותיו הקדושים, מובא לרגל י"ב תמוז החל בימים אלו שבו נולד אותו צדיק בשנת
ה'תר"מ

וירא בלק וגו' ויגר מואב: טעם יראתם של בלק ומואב

יבאר בשיטת רש"י שיראת מואב נבעה מפחדו של בלק, ויתרץ גם מדוע לא נתיראו מעצם הנצחון דבנ"י על סיוחן ועוג, ויראה ההבדל בין הנהגת בלק - שלא הצליח להסתיר מוראו מהעם - להנהגת משה רבינו

בריש פרשתנו: "וירא בלק בן צפור את כל עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם מאוד וגו'".

ובפירושו רש"י מחבר שני פסוקים אלו זה לזה; וז"ל:

"וירא בלק בן צפור את כל אשר ישראל לאמורי - אמר: אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה; לפיכך 'ויגר מואב'".

והיינו, שרש"י משמיענו "כי אין 'ויגר' מילתא בפני עצמו .. אלא 'ויגר' הוא מחובר אל 'וירא בלק'" (לשון הגור אריה).

ב. ויש לבאר הטעם שרש"י הוצרך להשמיענו דבר זה - כי לולי פירוש רש"י היה נראה ללמוד הכתובים באופן אחר, ולכן צריך רש"י לחדש ולהשמיענו הפשט הנכון.

כי הנה, בפסוק הראשון מדובר אודות בלק לבדו - "וירא בלק", ואילו בפסוק השני מדובר

אודות כללות העם – "ויגר מואב".

ולכן היה מקום לפרש (וע"ד שפירש באור החיים עה"פ. עיי"ש), שבאמת אין שני פסוקים אלו מחוברים זה לזה, אלא הם מדברים על שני פרטים נפרדים:

בפסוק השני מדובר אודות יראת כללות עם מואב מפני בני ישראל, "ויגר מואב", שיראה זו היתה מאז ומקדם, עוד לפני מלחמת סיחון ועוג (וכפי שממשיך הכתוב ואומר "ויגר מואב מאוד מפני העם כי רב הוא" – שזה היה מקדמת דנא);

אלא שעד כה לא עשו מואב דבר בענין יראה זו, כיון שהמלך שלהם - בלק - לא היה ירא מפני בני ישראל, ולדעתו לא היה צריך לעשות מאומה;

וזהו שמוסיף הפסוק הראשון, "וירא בלק", שעתה ראה בלק כיצד הרגו ישראל את סיחון ועוג, ונתחדש שגם הוא התחיל לירא מפני בני ישראל – ולכן, כיון שעתה הצטרפה יראתו של בלק עצמו להיראה שהיתה קיימת בעם מואב מאז ומקדם, התחילו לחשוב ולהתייעץ מה לעשות.

וזהו שבא רש"י ומחדש שאין הפשט כן, אלא "ויגר מואב" הוא תוצאה של "וירא בלק": כיון שבלק ראה את מלחמת סיחון ועוג ו"אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם כו" – לכן "ויגר מואב".

והטעם לזה שהעדיף רש"י ללמוד באופן זה (ולא כהפירוש הנ"ל) – מובן:

לפי הפירוש הנ"ל, ש"ויגר מואב" מדבר על היראה שהיתה בעם מואב מאז ומקדם

– היה הכתוב צריך להקדים את "ויגר מואב" לפני "וירא בלק";

ומזה שהכתוב הקדים את "וירא בלק" לפני "ויגר מואב" – למד רש"י שקודם כל ראה בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, ורק אחר כך (גרם זה ל) "ויגר מואב".

ג. אמנם לפי שיטת רש"י – קשה (וכמו שהאריכו במפרשים): "לאיזה ענין תלה היראה בבלק ולא בבעלי המגור שהם מואב"? (לשון אור החיים).

כלומר: למה מייחס הכתוב את ראיית "כל אשר עשה ישראל לאמורי" לבלק לבדו ("וירא בלק") – היה צריך לומר "וירא מואב את כל אשר עשה ישראל לאמורי"!

ובשפתי חכמים פירש (ועד"ז בעוד מפרשים), שמה שכתוב "וירא בלק" הוא לפי שדוקא בלק הוא שהתבונן בזה, ו"כיון ששמע המון העם את דברי המלך שאמר כן – משום הכי ויגר מואב".

אך צ"ע, דלכאורה סברא זו – "אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם כו" – היא דבר פשוט, שאינו דורש התבוננות כלל; וא"כ, למה כל העם לא ראו זאת?! כלומר: למה הוצרכו עם מואב ל"וירא בלק" דוקא, ולא הבינו בעצמם את מה שהבין בלק?

ד. ונראה לפרש, ובהקדים הברור בכוונת דברי רש"י כאן:

לקראת שבת

ז

הרא"ם (ועוד מפרשים) למדו בכוננתו, שיראת בלק מיוסדת בגבורתם של סיחון ועוג – אם סיחון ועוג שהיו גבורים גדולים ועצומים [”דכתיב בהו (עמוס ב, ט) ‘זאנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים”] לא עמדו בפני בני ישראל, הרי על אחת כמה וכמה שבני ישראל יצליחו להתגבר על בלק ומואב (שגבורתם פחותה מפני גבורת סיחון ועוג). אמנם לפ”ז, היה צריך רש”י לומר “אלו שני מלכים לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה” ותו לא – ומזה שרש”י הוסיף “(אלו שני מלכים) שהיינו בטוחים עליהם”, משמע כוונתו שיראת בלק מיוסדת בשמירתם של סיחון ועוג.

וכמו שפירש בנחלת יעקב: “כתב הרב בפרשת חקת (רש”י כא, כג) ש’כל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות’ – ולפיכך היו בטוחים, לפי שהיה מקבל מהן שכר”.

וכן משמע מדברי רש”י בהמשך פרשתנו (כב, ה) – שבלק שלח לבלעם (על בני ישראל): “סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום”. הרי שבלק לא הזכיר את גבורתם העצומה של סיחון ועוג, אלא את זה שהם היו שומרים על מואב; וזהו הטעם ליראת בלק, מפני שעד כה סמך על שמירתם של סיחון ועוג (שהיה מעלה להם מס), ועתה – כשהרגו ישראל את סיחון ועוג – סר מבטחו ונותר לבדו.

[ומה שהקשה הרא"ם על פירוש זה – יש ליישב, ואכמ”ל].

ה. ומעתה יתבאר בפשטות מדוע בלק לבדו הוא שראה והתבונן ב”כל אשר עשה ישראל לאמורי”:

זה שהמלכים היו משלמים מס לסיחון ועוג כדי שישמרו עליהם (“שלא יעברו עליהם גייסות”) – היה ענין סודי, שרק המלכים עצמם ידעו ממנו, ולא המון העם.

[וראיה לדבר:

בפ’ חוקת (כא, כב) מספר הכתוב שבני ישראל רצו לעבור (בדרכם לארץ כנען) דרך ארצו של סיחון, “אעברה בארצך .. עד אשר נעבור גבולך”; ועל כך השיב להם סיחון (פרש”י שם, כג): “כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם – ואתם אומרים כך”.

ואם נאמר שדבר זה (העלאת המס) היה דבר מפורסם, כיצד מלכתחילה חשבו בני ישראל שסיחון יניח להם לעבור בגבולו?!

ועכ”פ, היה לבני ישראל בשליחותם לסיחון להזכיר דבר זה ולהתייחס אליו (שאף שמלכי כנען משלמים לו – בכל זאת יתן לבני ישראל לעבור).

ולכן: כאשר ראו עם מואב שבני ישראל ניצחו את סיחון ועוג – לא נפל עליהם פחד מיוחד, כי לדעתם לא התחדש שום דבר; הם חשבו, כי כשם שעד עכשיו לא באו בני ישראל ללחום עמם, ולא באו בגבולם (ראה רש”י חוקת כא, יג) – כך גם עכשיו לא יבואו להילחם עמם.

לקראת שבת

אבל כאשר בלק ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי", הרי שהוא ראה כאן דבר נוסף (שלא היה ידוע לכל) – שעכשיו אין לו עוד על מי לסמוך, כיון ש"אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם"!

ומחמת גודל פחדו לא יכול היה בלק להמשיך ולהסתיר את הסוד, וגילה לעמו את זה שעד כה הם היו סמוכים על כחם של סיחון ועוג ששמרו עליהם (ועתה אין להם עוד על מי להישען) – ו"לפיכך ויגר מואב".

ו. וכאן רואים את ההבדל בין הנהגת בלק – לבין, להבדיל, הנהגת משה רבינו:

"הרשעים הן ברשות לבם" (בראשית רבה פל"ד, י. פס"ז, ח. ועוד) – ולכן בלק לא הצליח לעצור בעצמו ולהסתיר את פחדו, אלא הלך והפחיד גם את אנשי עמו (ללא תועלת);

ואילו משה רבינו, אפילו כאשר היה ירא מפני עוג וחשב "שמא תעמוד לו זכותו של אברהם" (רש"י חקת כא, לד), הרי הוא לא סיפר על כך לאיש [וכמשנ"ת בגליון הקודם בארוכה], ולא היתה ניכרת עליו יראה ופחד, אלא הוא השכיל לנצור את הפחד "בלבו" בלבד (כלשון הש"ס – נדה סא, א).

וכן ראינו אצל נשיאי ישראל במשך הדורות, שגם בזמנים של "עת צרה היא ליעקב", המשיכו לעודד ולחזק את צאן מרעיתם; וגם אם בעצמם ראו קטרוגים כו', מכל מקום לא הראו זאת כלפי חוץ אלא המשיכו לנהוג בעוז רוח ומתוך גאון יעקב – ובדרך זו התגברו על כל הנסיונות והגזירות, עד לנצחון גמור "ביד רמה" ו"בריש גלי".

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

בגנאי ורקב הרשע, שמראה לכל שנתבטלה
מחשבתו הרעה לגמרי.

(ע"פ לקו"ש חכ"ג ע' 166 ואילך)

בת יתרו מי התירה לך

ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני
משה

אמרו לו משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר
אסורה, בת ימיו התירה לך וכו'.
(כה, ו. רש"י)

נחלקו בזבחים (קב, א) אי משה רבינו כהן הי'
אי לא, ודעת ה"יש אומרים" היא ש"לא פסקה
כהונה אלא מזרעו של משה" אך משה עצמו
"כל ימיו כהן הי'" (לשון רש"י שם).

ועפ"ז ידועה הקושיא, דאף שלא נאסרה "בת
יתרו" למשה מדין נכרית, כי נתגיירה (ראה רש"י
סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), הרי עדיין קשה למ"ד
הנ"ל, איך הותרה "בת יתרו" למשה, והרי גירות
אסורה לכהן מן התורה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה
פ"ח ה"ג).

ובמפרשים תירצו באופנים שונים.

וי"ל בזה, דהנה תנן ביבמות (סא, א) "אירס
את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס".
דילפינן מהפסוק "יקח אשה" (אמור כא, יד) דאם
לקיחת האשה הייתה בהיתר, מותר לו לכנוס, גם
אם אח"כ נאסרה עליו.

ובתוס' (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כתבו עוד יותר,
"נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא
שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר".

ועפכ"ז, מובן היטב, איך הותרה "בת יתרו"
למשה, דהרי לא רק האירוסין היו בהיתר, אלא
גם הנישואין בהיתר היו, שהרי כשנשאה משה
עדיין לא נתכהן, ושפיר הי' יכול לקיימה, גם אם
גירות היתה.

(יעיין בארוכה לקוטי שיחות ח"ח עמ' 285 ואילך)

שם פרשת בלק

נהגו ישראל לכנות את פרשתנו בשם
"בלק". ויש לעיין דהרי אי' בגמ' (יומא
לח. ב) שמרין "שם רשעים ירקב" - "לא
מסקינן בשמייהו". ואיך מותר לכנות
את הפרשה בשמו של בלק?

ובשו"ת יוסף אומץ (סי' יא) תי' החיד"א שזוהו
ע"ד הדין ד"כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה
מותר להזכיר שמה" (סנהדרין סג, ב) ואין בזה הלאו
ד"שם אלקים אחרים לא תזכירו" (משפטים כג, ג).
וכמו"כ בנדון דידן, כיון ששם רשע זה הוזכר
בתורה מותר להזכיר שמו.

אך עדיין טעמא בעי, דהן אמת דמותר
להזכיר שמו של בלק, אך מדוע קבעו כינוי
פרשה זו דווקא בשמו של רשע?

ויובן זה עפ"מ"ש היראים (סי' עה) בטעם
הדין דע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה,
ד"כיון שהתורה הזכירה שמה ודאי נתבטלה",
דאין הכוונה בזה דכל ע"ז הכתובה בתורה
נתבטלה, דהרי מצינו ע"ז הכתובה בתורה ולא
נתבטלה, כהע"ז דפעור המוזכרת בתורה ולא
נתבטלה (ראה סנהדרין ס, ב. סד, א).

אלא שהוא ע"ד הדין ד"מותר להתלוץ
בע"ז" (טורשו"ע יו"ד סקמ"ז), כי בהזכרת ע"ז באופן
כזה הי' מבזה את הע"ז.

וכמו"כ בהזכרת ע"ז הכתובה בתורה,
מכיון שכל עיקר כתיבתה הוא להראות שאין
בה חשיבות כלל, הרי גם המזכיר ע"ז זו כפי
שנכתבה בתורה, כוונתו בזה להראות שאין בה
חשיבות, ולגביו "ודאי נתבטלה" הע"ז.

ועפ"ז יובן גם הא דנהגו לכנות שם פרשה
זו בשם "בלק", דכמו שבתורה הזכרתו של בלק
הוא להראות איך שמחשבתו נתבטלה לגמרי,
כמו"כ בהזכרת שם בלק ודאי אין סתירה ל"שם
רשעים ירקב", ואדרבה, בהזכרה זו הי' מוסיף

המשמעות הפנימית של חטא ישראל בשיטים ותיקונו

ההפרש בין המדבר וארץ ישראל / המעלה בעבודת ה' מתוך הגשמיות / תוכן החטאים דבנות
מואב ועבודת פעור / ביטול ועונה מונעים את האפשרות לחטא

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים וַיַּחֲלֵ הָעַם לְזָנוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב...

וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל: (סוף פרשתנו).

והנה, בפרשה זו, דחטא בני ישראל בבנות מואב ובבעל פעור, יש תימה גדולה: הלא חניית ישראל בשיטים היתה חנייתם האחרונה ממ"ב המסעות שבמדבר. כדמוכח מהמסופר ביהושע (ב, א, ושם ג, א) ש"וישלח יהושע מן השטים מרגלים... ויסעו מן השטים ויבאו עד הירדן וגו'". הוי אומר, ששם היה מסעם האחרון, ושם היו ישראל במצב ד"שלמים ועומדים להכנס לארץ" (רש"י ד"ה כל העדה לבמדבר כ, כ"ב).

צריך ביאור, אם כן, איך יתכן שכשעמדו במעלה רוחנית גבוהה ביותר, לאחר ארבעים שנות הכנה, דווקא אז חטאו בחטא שפל שכזה!?

יתר על כן: החטא דבעל פעור, אינו חטא רגיל דע"ז, כי אם ע"ז פחותה ביותר טפי. וכדאיתא בגמרא שאפילו "נכרית אחת" שעבדה לכל מיני ע"ז שבעולם, לא הסכימה לעבוד לפעור (סנהדרין

לקראת שבת

יא

וביאור הענין: נתבאר ברמב"ם (ריש הל' ע"ז) שבתחילה ידעו הכל על מציאות ה'. רק חשבו שצריך לרומם ולשבח את הכוכבים והמזלות, כי הם "שמשים המשמשים במרום". והוא ע"ד מה שאמרו "חמרא למריה - טיבותא לשקיייה" (בבא קמא צב, ב), שיש להודות למי שמוסר את היין אף שאינו שלו. ויתירה מזו: ע"י שישבחו את הכוכבים ומזלות, ה"ה יכולים לקבל יותר השפעה (ראה בזה דרך מצוותיך לכ"ק אדמו"ר הצ"צ מצות מילה, ובכ"מ).

וטעותם הייתה כי לא ידעו, שהכוכבים ומזלות ה"ה "כגרזן ביד החוצב בו", ואין הם נותנים מעצמם כלום, וא"כ, אין מקום לרוממם ולשבחם, וגם אינם יכולים להשפיע יותר להעובדים והמשחווים להם, כי אין זה בכוחם להשפיע.

אפשר, אם כן, להבין ממה נובעת הטעות של עבודת אלילים, כי חשבו שע"י עבודה זו יקבלו יותר השפעה. אבל היאך ניתן לטעות ולהאמין שע"י שיעבדו את הפעור, שעבודתו על ידי ש"אוכלין, ושותין ומתריזין בפניו" (ע"ז שם) - יקבלו כח ושפע?! וזה תמוה.

ולבאר כל הענין בעבודה הרוחנית דהאדם, יש להקדים תחילה ההפרש בין חיי בני ישראל במדבר ובין החיים בארץ ישראל: במדבר חיו באופן שלמעלה מדרך הטבע. מזונם היה "לחם מן השמים", גם מים קיבלו חינם אין כסף מבארה של מרים. ענני הכבוד, שימשו להם לבית (סוכה יא ב), והגיגנו עליהם (כמבואר בר"ה ג, א וביבמות עב, א).

הוא אומר: בני ישראל חיו במדבר באופן שלמעלה מדרך הטבע. היה נראה במוחש אשר הוא יתברך הנותן כח לעשות חיל, וכי כל החיים - אף הגשמיים - אינם אלא מאיתו ית'.

אמנם, בבואם לארץ ישראל, "ארץ נושבת", שם כבר פסקה ההנהגה הניסית. שם כבר היו צריכים לחרוש בשעת חרישה, ולקצור בשעת קצירה.

חיים אלו דארץ ישראל, סכנה גדולה בהם: כיון שהחיים הם תחת ממשלת הטבע, וסדר העבודה הוא התנהלות טבעית, הרי שיש מקום לטעות דכוחי ועוצם ידי. אדם יכול לדמות בעצמו אשר ההצלחה היא מצד חכמתו וכישוריו.

יתר על כן:

אף אם לא יטעו בהטעות דכוחי ועוצם ידי, עדיין סכנה גדולה יש בחיים בארץ ישראל. כי שם יתעסקו בענינים חומריים, וזוהו עצמו יכולה להיות ירידה רוחנית גדולה. וכדאיאתא בגמרא (שבת קמו, ב) אודות רבי אלעזר בן ערך שנמשך אחר הנאות העולם, וזה גרם ששכח תלמודו.

מכך חששו המרגלים, ולכן "אנשים כשרים" (פרש"י ד"ה כלם אנשים לבמדבר יג, ג) אלו לא רצו להכנס לארץ (ראה בארוכה לקוטי תורה לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, במדבר לו, ב ואילך).

אך טעו "טעות גדול": כי עיקר עבודת האדם היא להכין דירה ומשכן לשבתו ית'. לשם כך לא די בעבודת הרוח בתורה ובתפילה, כי אם צריך אשר כל חלקי האדם והעולם - כולל המקומות

הגשמיים השפלים שבו - יטלו חלק בכך. על כן חשוב לנצל את גשמיות העולם באופן הראוי והמוותר, לשם שמים, וכמ"ש (משלי ג, ו) "בכל דרכיך דעהו".

ומכאן נבע החטא דבנות מואב:

היה חסר אצל בני ישראל ההפנמה באותה שעה אשר כל העולם כולו אינו אלא 'היכי תמצי' ואמצעי לעבודת ה', 'להוציא יקר מזולל' ע"י שישתמשו בגשם זה ויגלו גם בו את הרצון האלוקי דדירה לו ית'. תחת זאת הם החשיבו את הגשם.

לכן חטאו בבנות מואב: כי כל מטרת הזיווג הוא בקיום המין (ראה רמב"ן אחרי ית, ו). אבל הבוועל ארמית אינו ממשיך את המין, כי הילד הנולד אינו מתייחס אליו (ראה קידושין סח, ב: "אין בנך הקרוי מהעובדת כוכבים קרוי בנך"). נמצא, שישראל הניחו על הצד את העיקר - רצון ה' ש"לא לתוהו בראה", ועסקו רק בטפל, בתאוות הגשם הנחות.

מזה באו אחר כך לחטא דבעל פעור. גם שם מדובר בטעות דומה: האדם ניזון מן האכילה. אמנם, נאמר "לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (דברים ח, ג). נתבאר על זה בספרים שבכל מאכל - כמו בכל דבר אחר בבריאה - יש ניצוץ אלוקי (לקוטי תורה לרבינו הזקן נ"ע, פרשת צו יג, ב). האדם אוכל מאכל לש"ש, הרי בזה מתעלה הניצוץ האלוקי והמאכל מגיע אל תכליתו.

אבל כשאוכל למלאת תאוותו, אי"ז אלא פסולת. כי בדומה לפסולת הבאה מן האכילה, גם תאוות העולם היא פסולת הנובעת מן המטרה העיקרית - קיום רצון ה' על ידי האמאכל. אין כאן אלא השימוש שאינו עיקרי, ע"ד פסולת שיוצא מהאוכל. וזהו העבודה דבעל פעור - שמשים הגשמיות והחומריות לעיקר, ושוכח שאין זה אלא האמצעי לקיום רצונו ית' בעולם.

תיקון חטא זה הוא בב' אופנים: התיקון הפשוט היה על ידי פנחס. על ידי שהוא לקח רומח בידו וידקור את שניהם וגו' ותעצר המגפה (במדבר כה, ז - ח).

אך יש תיקון באופן נעלה יותר: הדנה איתא במדרש (הובאו הדברים בתוד"ה מפני לסוטה י"ד, א): "כל שנה ושנה... עולה (פעור) למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון. וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו..." כלומר: לא רק שמשה רבינו מתקן את החטא (לאחר שנעשה), אלא הוא מונע ממנו לעלות בכלל.

הביאור בזה: כי משה הוא "עניו מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר י"ב, ג), ואינו מחשיב את עצמו כלל. ממילא על ידי שהאדם בטל (וזה נפעל בעיקר בעת קריאת שמע - ראה לקו"ת ואתחנן יא, ג), ואין הוא עסוק בעצמו וברצונותיו, הרי שתאוותיו אינן תופסות מקום אצלו. הוא עסוק באמיתת הענין, בעשיית רצון ה', ולא בהנאתו הפרטית. "ועל זה אמר משה: ונשב בגיא מול בית פעור (דברים ג, כט)... כי גיא היינו בחינת שפלות והכנעה וביטול אליו ית', שהוא מול והיפך בית פעור. על כן בכח העבודה דמשה רבינו - וזעיר מביטול זה אצל כל בר ישראל - בטלה הע"ז דפעור, דשיקוע בתאוות.

פנינים

דרוש ואגדה

ולשבור לגמרי את הדברים האסורים, ובכך גם מהפכים לטוב שנאתו של בלעם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח ע' 162 ואילך)

נבואת הגאולה ע"י בלעם

דווקא

כתב הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א) "המלך המשיח עתיד לעמוד כו', התורה העידה עליו כו', בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים. במשיח הראשון כו', ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל כו' אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח וכו'".

ויש לתמוה, הרי בלעם הי' גוי ושונא ישראל, וא"כ מדוע הדגיש הרמב"ם הא דנבואה זו נאמרה ע"י בלעם דווקא?

וי"ל בזה ע"ד הדרוש, הדנה רצון בלק הי' שבלעם ישתמש בכח נבואתו לקלל את בני ישראל ר"ל, ותמורת זאת הנה נוסף לזה שלא קלל את בני ישראל, הוצרך גם להשתמש בכחו זה, כח הנבואה, לברך את ישראל.

וזהו מה שהדגיש הרמב"ם דנבואת הגאולה נאמרה "בפרשת בלעם", דגם בגאולה העתידה לבוא כן יהי' אצל אומות העולם.

דתמורת זאת שבזמן הגלות שולטים הם על ישראל, ומשתמשים בשליטה זו להצר לישראל ר"ל, הנה בזמן הגאולה לא רק שלא ישלטו על ישראל ויצרו להם, הנה ישתמשו בתקיפותם ושליטתם לעזור ולסייע לישראל, וכמ"ש (ישעי' מט, כג) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

(ע"פ לקו"ש חכ"ג ע' 171)

שנאה המקלקלת את הקליפות

ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו

מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את אתונו (כב, כא ובפירש"י)

יש לבאר זה ע"ד הדרוש:

אף ששנאת בלעם "מקלקלת את השורה", מ"מ הנה כמו שבקללת בלעם נאמר (תצא כג, ה) "ויהפך ה' אלוקיך לך את הקללה לברכה" עד"ז יש להשתמש בשנאתו להפכה לברכה.

דהנה אי' בש"ך על התורה (וירא כב, ג) בנוגע לחבישת חמורו של אברהם "ויחבוש את חמורו, שכבש החומר", דחבישה זו היא כבישת חומר הגוף לשעבדו לעבודתו ית'.

ועל עבודה זו אמר הבעש"ט (כתו שם טוב בהוספות סט"ז) "כי תראה חמור – כאשר תסתכל בעיון בהחומר שלך שהוא הגוף כו', עזוב תעזוב עמו – לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים". והיינו, שאין לשבור ולסגף את הגוף, כ"א להעלות את הגוף ולהכניסו ברשות הקדושה.

אך במה דברים אמורים, בחמורו של אברהם. והיינו, בדברים המותרים שאין בהם צד איסור ח"ו, שבאלו יש להתעסק בדרך בירור והעלאה לקדושה. אבל בחבישת "אתונו של בלעם" שהם דברים האסורים, אין לעסוק בהעלאתם כלל, כ"א יש להתנהג בדרך שנאה ה"מקלקלת את השורה", לדהות

חידושי סוגיות

פלוגתת הש"ס בפירוש נבואת זכרי'

יביא פירושי הראשונים בהפלוגתא, ויסיק דלכו"ע מצינו מי שיאמר שהאומות יכרתו לגמרי והוא נגד כמה נבואות דלעתיד / יבאר דשקו"ט זו היא גם לדינא לענין מ"ש הרמב"ם בדבר פעולות משיח / יכריח דודאי ליכא מ"ד שיכרתו ממש / יבאר דנחלקו באופן גאולת האומות אם תהי' רק כטפל וסניף מגאולת ישראל או אף גאולה לעצמה

א

יביא פירושי הראשונים בהפלוגתא, ויסיק דלכו"ע מצינו מי שיאמר שהאומות יכרתו לגמרי והוא נגד כמה נבואות דלעתיד
 איתא בסנהדרין (קיא, א) לענין נבואת זכרי' דלעתיד: והי' בכל הארץ נאום ה' פי שנים בה יכרתו יגועו' והשלישית יותר בה (זכרי' יג, ח), אמר ר"ל שלישי של שם. וברש"י: "שב' חלקים

של כל העולם יהיו נכרתים וחלק ג' יוותר בה, ואיזה חלק שלישי כל שלישיות שיש לשלש אנו משלשים שמנח נפרדו כל העולם וג' בנים היו לו הרי שלישי בניו שם ושלישי של שם הוא ארפכשד כדכתיב "בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם" ומסתמא בזרעו של ארפכשד יהי' שארית וישראל יוצאים ממנו ושלישי של ארפכשד שהוא שלישי של שם שהוא שלישי של נח יוותר וכל העולם יכרת, ולדברי ר"ל נמצאו ישראל מתמעטין ביותר שמארפכשד יצאו ישראל כדכתיב בפ' נח

(1) כ"ה בזכרי' שם. ובסנהדרין (וכן בע"י שם) ובמדב"ר שהובאו לקמן – "ויגועו".

היינו, דלפירוש הא' ברש"י מצינו לכו"ע שאפשר יכרתו אף מישראל, ולפי' הב' (שהוא "עיקר") בזה איפליגו דלר"י ודאי לא יכרתו מישראל, ולר"ל אף ישראל מתמעטין.

העולה מזה, לב' פירושים הנ"ל, שהאומות ודאי יכרתו אף לר' יוחנן (וכ"ה לפי' הא' ביד רמ"ה דלהלן), וכל הפלוגתא היא רק אם ישראל נכנסין אף הם ב"פי שנים בה יכרתו", שבוזה נחלק ר"י לומר דלא יכרתו. ולב' פירושים אלו, מה שאמר ר"י "לא ניחא למרייהו" היינו רק לענין ישראל².

ומצינו עוד בראשונים, דיש מי שפירש (יד רמ"ה לסנהדרין שם בפ"ה הב'), שישראל ודאי יוותרו כולם לכו"ע, ואיפליגו רק לענין האומות עצמן אם אף הם נכללין ב"שלישית יותר בה", ולר"י "אאומות העולם קא קפיד נמי" (שלא יכרתו כולן). ולפירוש זה, אף האומות לאו דווקא יכרתו ויושמדו לגמרי, אלא פלוגתא היא אם כולן יכרתו או רק חלקן. וסיים שם על פירוש זה "והכי מסתבר"³.

מיהו לכו"ע, אף לפי' זה דלר"י לא כל האומות יכרתו – מ"מ, ריש לקיש ודאי ס"ל דכל האומות יכרתו⁴, "יגועו"⁵. המורם מזה דמצינו ודאי לכל

ארפכשד הוליד את שלח ושלח הוליד את עבר ועבר הוליד את פלג עד אברהם, וכשאתה מחלק לג' חלקים זרעו של ארפכשד כגון בני ישראל וישמעאל שהו בני אברהם ובני לוט ובני הרן וכן שאר האומות שיצאו ממנו לג' חלקים שמא ישראל יהיו מרובין וקרובין להיות כנגד כולם ולא יגיעו כל זרע ארפכשד להיות פי שנים אא"כ משלימין ישראל רובן או חציין ונמצאו ישראל מתמעטין בתוך פי שנים⁶.

וממשיך בש"ס: אמר לי' ר' יוחנן לא ניחא לי' למרייהו (להקב"ה. רש"י) דאמרת להו הכי (שאתה ממעט אותן כל כך. רש"י) אלא אפי' שלישי של נח. וברש"י: "כלומר מכל בני נח דהיינו מכל העולם כולו ויותר השליש, ומסתמא אותו חלק הג' שישראל בו יהי' שארית ואם אין ישראל מרובין כל כך להיות אחד מג' שבעולם יהיו הגרים וחסידים עובדי כוכבים להשלים לשליש ואם הם מרובין להיות יותר מחלק השלישית יתמעטו קצת, ומ"מ לרבי יוחנן אין ישראל מתמעטין כל כך כמו לדברי ר"ש בן לקיש. מ"ר".

ולאח"ז הביא ברש"י פירוש אחר בפלוגתת ר"ל ור"י: "לישנא אחרינא, שלישי של שם [שיטת ר"ל] – והשלישית משמע שני שלישי לכך נאמר שלישית, שלישית של שלישי לשם, וכתוב "ובני שם עילם ואשור וארפכשד" וישראל מארפכשד הוו ושלישית מארפכשד שהוא שלישי לשם ויותר היינו שלישית מישראל. אלא שלישי שלישי של נח [שיטת ר"י] – כלומר, כולו ארפכשד ויותר בה שהוא שלישי שלישי של נח דשם הי' בן שלישי של נח דכתיב (בראשית י) "ובני נח שם חם ויפת" וארפכשד שלישי לשם. ועיקר".

(2) כי מ"ש רש"י (ד"ה לא ניחא) "ואם אין ישראל מרובין כל כך להיות אחד מג' שבעולם יהיו הגרים וחסידים עובדי כוכבים (אוה"ע) להשלים השליש" – אין זה לפי שר"י קפיד גם עליהם, כ"א רק כדי שיתאים החשבון ד"השלישית", וכמהשך פירש"י "ואם הם מרובין להיות יותר מחלק השלישית יתמעטו קצת ומ"מ לר"י אין ישראל מתמעטין כ"כ כמו לדברי ר"ל".

(3) וראה גם חדא"ג מהרש"א סנהדרין שם: וא"ל ר"י לא ניחא למרייהו דישאל ודכשרי אוה"ע לימא להו הכי שיתמעטו כ"כ.

(4) "כל העולם יכרת" (ל' רש"י סנהדרין שם).

(5) בתו"א קב, ב (הובא גם באוה"ת (יהל אור) לתהלים קיז, ע' (תמז)) "וכנוכר במדרש דבאלף השביעי יהי' שלישי

פירש, "כמו מקרקר קיר (ישעי' כב, ה) והטעם הורס", היינו ענין של הרס וחורבן¹⁰. וכן משמע בתיב"ע ותרגום ירושלמי, שלדבריהם¹¹ הודגש כאן ביטול והריגת האומות¹². ונראה שנחלקו המפרשים כאן אם יכרתו ויושמדו האומות לעתיד. ופירוש האב"ע ב"וקרקר כל בני שת" הוא לנבואה הנ"ל דוכרי'.

ולכאורה הוא תימה ופלא גדול, היאך נאמר שיכרתו כל האומות בימי המשיח, הא כמה וכמה נבואות שנתפרשו בכתובים בנוגע לזמן העתיד – הם לענין האומות לעתיד לבוא¹³.

"ומשלו מים עד ים". ובפרש"י עה"פ ל' קורה כו" (וראה לקו"ש חי"ג ע' 89).

10 ועד"ז ברלב"ג כאן ב"שיהרוס אותם וירמסם כטעם מקרקר קיר" (וראה שם בסופו התועלת הי"א). וכן באברבנאל כאן. וראה גם רד"ק בספר השרשים ערך קיר, וראה גם שם בע' קרקר (בסיום אות ק). ובספר השרשים לר"י בן ג'נאח (סוף אות ק').

11 בתיב"ע כתבו בהמשך למלחמת גוג: וירוקן כל בני דשת משיריית' דגוג דעתידין למסדרא סדרי קרבא בישראל ויפלו פגריהן כולהון קדמוי. ובת"י: וירוקן וישצו כל בני מדינחא.

12 ועד"ז מצינו ב' פירושים בהפסוק שלאח"ז (כד, יח) "והי' אדום ירשה והי' ירשה שעיר אויבין" – אם הוא מלשון ירושה (כפי' הת"א, וחמפורש ברד"ק בס' השרשים ע' ירש. וכ"ה לפי הרמב"ם בהל' מלכים שם): או מלשון תריכין (כתיב"ע כאן) – גירושין, או השמדה וכליון (ראה ספר השרשים לר"י בן ג'נאח ערך ירש. ת"י כאן. וראה ראב"ע כאן מגזרת ואם לא תורישו" (מסעי לג, נה)).

13 ואין לתרץ דהכוונה כאן היא להרס וחורבן של הממלכה והאומה ולא השמדה ואיבוד בני אדם בתור יחידים, ובהנבואות (שהובאו בפנים) הכוונה רק שיהיו אנשים מאוה"ע – כי: א) בפסוק מפורש ראב"ע כאן "כמו בני אדם". ועד"ז הוא באברבנאל. ועוד. וכלשון הת"א "כל בני אנשא". וכדמוכח גם מהנבואה בזכרי' שהובא לקמן סעיף ב. ב) לאידך: מלשון הנבואות בכל"מ משמע שלעת"ל יהיו גם אומים וגוים (ולא רק כאנשים יחידים).

(* ולהעיר מפרשי, כאן "כל האומות". וראה רמב"ן ודעת זקנים מבעה"ת. ועוד.

הפירושים מי שיאמר דהאומות יכרתו ויושמדו כולן לעתיד.

ועד"ז מצינו במפרשים על הכתובים דפרשתנו שיכרתו האומות, והוא בנבואת בלעם המדברת בעיקר אודות הזמן שלאחרי ביאת המשיח, "באחרית הימים" – ובלשון הרמב"ן (עה"ת שם): "והנבואה הזאת לימות המשיח היא"⁷, שזהו תוכן הכתוב "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל"⁸ (כד, יז), היינו מלך המשיח⁸ – שנזכר בכתוב נבואה זו "ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת". דבכתוב זה מצינו בכללות ב' פירושים: בתרגום אונקלוס תרגם "וישלוט מכל בני אנשא"⁹. אבל באב"ע

בנ"א כלין ושני שלישי ישארו כו". ומפרש ד"מ"ש (צפני' ג, ט) אהפוך אל עמים שפה ברורה אותן העמים הם בני שם ויפת דוקא ולא חם אבי כנען". וביהל אור שם מפרש ד"חם להיותו מקו השמאל נפל בג"ק שלמטה מק"נ שאין להם בידור אבל זרעו של שם ויפת הם מק"נ". וראה גם אוה"ת (יהל אור) שם סז, ה (ע' רל ואילך). וראה גם ע"ד ב' הבידורים באומות – אוה"ת סוכות ע' א'תססו ואילך. ועוד. וראה ספר הליקוטס דא"צ ח"צ ערך אומות העולם. ספר הערכים-חב"ד ח"ב ערך הנ"ל (סי"א: סי"ב סק"ג: סט"ו). וש"נ.

(* ועד"ז הוא באוה"ת בראשית כרך ו תתשכו, א. ובסה"מ תקס"ג ח"א ע' פא: וכמארז"ל שלישיית יהי' כלה כו").

6 כד, יד. בת"א שם "בסוף יומיא". ובתיס"ע ות"י "בסוף עקב יומיא".

7 וראה רמב"ם הל' מלכים רפי"א ובלח"מ שם. באברבנאל כאן, וכן באוה"ת פסוק יז ד"כל הנבואה במלך המשיח נאמרה" (אלא שמחלק הפסוקים לב' האופנים ד"בעתה" ו"אחישנה").

8 ראה רמב"ן, אברבנאל ואוה"ת שם. וראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. דב"ר פ"א, כ. תרגומים עה"פ. וברמב"ם שם מפרש דרך כוכב מיעקב על דוד וקם שבט מישראל על משיח. ועד"ז מפרש תחלת הכתוב "אראנו גו"¹⁰ וסיומו "ומחץ גו". וכן הפסוק שלאח"ה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 278 ואילך (וראה גם שם ע' 272 הערה 18).

9 וכ"ה לפי הרמב"ם שםביא ע"ז הכתוב (זכרי' ט, י)

תהי"ט¹⁶ "ויתקן¹⁷ את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר (צפני' ג, ט) אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו¹⁸ שכם אחד". ובפרק שלאח"ז (פי"ב ה"א) הסביר הרמב"ם את נבואת ישעי' (יא, ו) "וגר זאב עם כבש" – "שיהו ישראל יושבין לבטח עם רשעי העולם¹⁹ . . . ויחזרו כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישחיתו אלא דבר המותר בנחת עם ישראל²⁰".

והנה, ידוע שהרמב"ם בספר היד שהוא ספר הלכות לא נחית סתם לענין המאורעות העתידין לבוא, אלא באותן הדברים הנוגעים להלכתא²¹ בפועל, וכמו שכינה את חיבורו זה בסוף הקדמתו – "הלכות הלכות". וא"כ צ"ל דלא רק אותן העניינים שמנה בתחילת ההלכה בתיאור אופן וסדר גילוי המשיח וסימניו נוגעין לדינא

מתחיל מהתחלת ישעי' (ב, ב ואילך): "והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' גו' ונהרו אליו כל הגוים והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה גו' ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים גו'", עד לנבואה שבסיום ישעי' (סו, יא ואילך) "לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי גו' והגידו את כבודי בגוים והביאו גו'". וכן הנבואה (צפני' ג, ט) "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד". וכן בכ"מ בנביאים¹⁴.

ב

יבאר דשקו"ט זו היא גם לדינא לענין מ"ש הרמב"ם בדבר פעולות משיח

ונראה לומר, דשקו"ט הלזו אם יכרתו כל האומות לעתיד – אינו ענין רק לפירוש הכתובים, אלא מצינו מזה נפקותא לדינא:

בספר היד (הל' מלכים ומלחמותיהם¹⁵ פי"א ה"ד) כתב הרמב"ם, שאחת מפעולותיו של משיח

16 כ"ה הפי' לפי הדפוסים שלפנינו. אבל בכת"י ודפוסים שלא שלטה בהם בקורת הצנזור לא קאי בהמשך להפעולה של משיח – ראה לקו"ש שם הערה 37. אבל גם לפ"ז מובן שזהו אחד מהעניינים שיהי' בזמן מלך המשיח, כסיום לשון הרמב"ם (בכת"י ודפוסים הנ"ל – הועתק בלקו"ש שם ס"ע 283): "וכשיעמוד מהלך המשיח באמת כו' מיד הם כולן חוזרין ויודעים ששקר נחלו אבותיהם ושנביאיהם ואבותיהם הטעום". שלכן הרי "כל הדברים האלו של ישוע הנוצרי ושל זה הישמעאלי . . . אינן אלא ליישר דרך למלך המשיח ולתקן את העולם כולו כו'". עיי"ש.

17 ראה לקו"ש שם השינויי נוסחאות בהמשך לשון הרמב"ם שם.

18 בפסוק "לעבדו" (בלא וא"ו), אבל כ"ה בדפוסים וכת"י הרמב"ם. וראה לקו"ש חלק כג' ע' 103 הערה 79.

19 בדפוס הנפוץ "רשעי עכו"ם" (מיראת הצנעונאר?), אבל בדפוס רומי ר"מ הוא ככפונים. וברמב"ם הוצאת שולזינגער בסופו "רשעי אומות העולם".

20 בדפוס רומי הנ"ל "כישראל".

21 להעיר דבהכותרת לפרקים יא-יב דהל' מלכים בדפוס ויניציאה רפד, שי – הל' מלכים ומלחמות ומלך המשיח.

14 ראה לדוגמא: מיכה ד, א ואילך (כהפסוקים בישעי' ב, ב ואילך). זכרי' ב, טו (ראה רד"ק שם, יד).

15 זהו השם המלא – כבהקדמת הרמב"ם ב"מנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם" ובהכותרות בריש ספר שופטים וריש הל' מלכים. וראה לקו"ש ח"ח ע' 276 ובהערה *38 שם.

והכשרה²⁴ לביאת ופעולת משיח צדקנו בזה²⁵.
 [ועפ"ז יומתק מה שהלכה זו (ועד"ז שאר
 הלכות לענין בני נח (פ"ט ויו"ד שם)) הזכיר
 הרמב"ם בהל' מלכים, בסמוך וקודם לדיני
 והלכות מלך המשיח]²⁶.

ג

יכריח דודאי ליכא מ"ד שיכרתו ממש

והנראה בזה, בהקדם הביאור בהנבואה ד"פי
 שנים בה יכרתו ויגועו", דלכאורה תמוה ביותר
 – איך אפשר שלעתיד לבא יכרתו כל האומות,
 הא "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו" (תהלים
 קמה, ט. ואפילו על בע"ח - ב"מ פה, א). דאף שמצינו
 כמה מאורעות כיו"ב, מתחיל מדור המבול
 ש"וימח את כל היקום" (נח, ז, כג); "קץ כל בשר
 בא לפני" (נח, ו, יג) – הא נתפרש הטעם בזה, שזהו
 מחמת ש"מלאה הארץ חמס מפניהם" (שם),
 "השחית כל בשר את דרכו על הארץ", משא"כ
 בנבואות הנ"ל שנשמע מן הלשון דענין נבואה זו
 אינו (כשאר נבואות) על אודות העונש דרשעי

לידע על פי הסימנים כו' שזהו "משיח בודאי"²²
 [ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה
 ועוסק במצות כדוד אביו כו' ויכוף כל ישראל
 לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמת ה' הרי
 זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח ובנה
 מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח
 בודאי] – אלא אף במ"ש בסיום ההלכה (לענין
 מה שיעשה המשיח לאחר ששכר יודע שהוא
 "משיח בודאי") נתכוין הרמב"ם להשמיע לדינא
 בקשר להידיעה וההכרה ד"משיח בודאי".

דצריך לידע שמשיח יבנה "מקדש במקומו
 וקבץ נדחי ישראל" ויביא לגאולת כלל ישראל,
 ובמילא תהי' שלימות הלכות ומצות התורה,
 כמו שפרט בריש פרק יא שם (וכפי שנתבאר
 כבר בארוכה במ"א²³), וצ"ל גם האמונה וידיעה
 במה שיפעל את הגאולה בכל העולם כולו:
 "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד".

וי"ל יתירה מזו, שדבר זה נוגע להלכה לא
 רק לענין האמונה והידיעה דישאל בביאת
 משיח, אלא אף לענין הנהגת ישראל עתה
 בזמן הזה, דהנה, הרמב"ם פסק (הל' מלכים פ"ח
 ה"י) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל
 באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", וכיון
 שמשיח אף הוא יפעל לתקן "את העולם כולו
 לעבוד את ה' . . אהפוך אל עמים וגו'", נמצא,
 שענין הפעולה על אוה"ע "לכוף את כל באי
 העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" הוי מעין

24 כי דין זה "לכוף את כל באי העולם לקבל מצות
 שנצטוו בני נח" הוא בכל זמן, ולא רק בזמן שהיובל נוהג
 כדין גר תושב שאין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל
 נוהג (רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ו. הל' מילה פ"א ה"ו. הל'
 איסורי ביאה פ"ד ה"ח), כמדובר כמ"פ. ונת' בארוכה
 בלקו"ש חכ"ו ע' 134 ואילך. ואכ"מ.

25 ולכן נוגע ביותר בסוף זמן הגלות שכל אחד
 ישתדל להשפיע על אוה"ע (בדרכי נועם ובדרכי שלום)
 שיקיימו את המצות שלהם, כמשנ"ת כמ"פ (וראה לקו"ש
 שם ע' 140 ואילך).

26 ולהעיר שהרמב"ם מסיים הדינים השייכים לב"ג
 בסוף פ"י דהל' מלכים (לפני ההלכות דמלך המשיח) "צוו
 חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל
 ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל מפני דרכי שלום.
 הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו ונאמר דרכי'
 דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום" – ראה לקמן בפנים.
 ולהעיר דבגיטין סא, א (וכן בתוספתא שם ספ"ג) איתא
 רק "מפני דרכי שלום". ואכ"מ.

22 שבפשוטו זוהי ההלכה שבזה לידע סימני משיח,
 ובסדר זה דוקא. וראה לקו"ש ח"ה ע' 149.

23 ראה לקו"ש ח"ח ע' 277 ואילך. וראה גם לקו"ש
 חכ"ז ע' 249 ואילך.

האדם אינו קיים בו³¹.

איברא, דלביאור זה עדיין יש להקשות טובא. חדא, דכיון שענין האומות לעתיד יהי' "אהפוך (צפני' ג, ט) אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד" – מה טעם לבטל (אפילו במשך זמן) מציאות מי שקורא ועובד לבורא. ותו, הא מפורש בנבואה (ישעי' מט, כג) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך", "ועמדו זרים ורעו צאנכם" (שם סא, ה). וראה ברכות לה, ב, ואף ריש לקיש עצמו אמר (שבת לב, ב) "כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים", וא"כ, איך אפ"ל שכל האומות יכרתו (במשך הזמן).

ועל כרחק צ"ל, דלכל הפירושים ודאי אין הכוונה שתבטל ממש מציאות האומות לעת³² לאלא ודאי ישארו קיימין אף לעתיד. וצריך לבאר בדרך אחרת פלוגתת הש"ס הנ"ל.

ד

יבאר דנחלקו באופן גאולת האומות אם תהי' רק כטבל וסניף מגאולת ישראל או אף גאולה לעצמה

ויש לומר בדרך חידוש, דכל השקו"ט איך לפרש הכתוב "וקרקר כל בני שת" והנבואה ד"פי שנים בה יכרתו ויגועו והשלישית יותר בה" הם לענין האופן היאך יהי' גדר מציאותם של האומות לעתיד.

אוה"ע מחמת ההשחתה שלהם כו', אלא אודות ההרס (קרקר) ד"כל בני שת" – כל בני האדם, כולל גם חסידי אומות העולם²⁷ [וכנ"ל סעיף א, ד"השלישית יותר בה" – "אלו ישראל", ישראל לבדם].

ומה גם שעל הזמן דלעתיד נזכר בכמה נבואות שאז יהי' גילוי הקדושה כו', ואיך ייתכן שיהי' אז הירוס והשמדה דכל האומות.

ובפשטות הי' נראה ליישב, דפירוש "פי שנים יכרתו יגועו" (ועד"ז הכתוב "וקרקר כל בני שת") אינו שתהי' מגיפה ומיתה ע"י פעולה של הירוס והשמדה (היפך הרחמים), רק שלא יהי' להם המשך הדורות להוליד צאצאים, שייבטל מהם כח ההולדה, ובמשך הזמן יהי' במילא (באופן טבעי) "יכרתו ויגועו"²⁸.

ואין להקשות, דהא גופא (שליטת כח ההולדה) הוא בסתירה ל"ורחמיו על כל מעשיו" – שהרי ידוע²⁹ דטבע ההולדה הוא מעין כח בלתי גבולי שאינו מטבע הנבראים מעצמם שהם גבוליים³⁰, רק הוא מתנה וטבע מחודש בהם מן השמים, וא"כ שליטת כח זה אינו כמו שמתבטל דבר מן הטבע ונלקח מן האדם, רק אין מוסיפין לו טבע מיוחד זה שמעצם טבע

27 שקבלו ז' מצות ב"נ ונוהרים לעשותן (רמב"ם שם פ"ח הי"א) שאינו בדין דיהרג (שם הי"), ואדרבה, להרמב"ם (שם הי"א) יש לו חלק לעוה"ב.

28 להעיר מעונש כרת כו' הנאמר בתורה.

29 ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 5 (סה"מ תרנ"ז ע' קעז) ואילך. ד"ה ואתם הדבקים תרפו" (סה"מ תרפ"ו ע' רכו-ז) פ"ד. ובכ"מ.

30 ואינו נמצא אפילו במלאכים (לקו"ת שם. ביאורו ז"ה, ד ואילך).

31 ראה אנה"ק ס"ך (קלב, א ואילך) בענין תדשא הארץ גו'.

32 וראה אוה"ח כאן סוף פסוק יח: ולזה וקרקר כל בני שת ולא אמר ומחך כי לא יתאבדו כל האומות לעתיד לבא ועליהם נאמר בנבואה הנער בן מאה שנו וגו'. וראה גם מ"ש שם פסוק יט.

הגאולה היא אצל האומות רק בדרך של פרט וטפל, ויהי' ניכר וגלוי אף בגאולתם איך שעיקר הגאולה של ישראל היא. או י"ל בדרך אחרת, דבגאולתם תהי' ניכרת אף גאולה כענין בפ"ע.

הסברת הדברים:

להאופן הראשון נמצא, שעיקר ענין המשיח הוא בשביל ישראל, שילמדו תורה ויקיימו הדינים בשלימותם, ולכן, אין די במה שלא יהי' על ישראל "שעבוד מלכיות", וצריך לזה אף שהנהגת כל העולם תהי' כדבעי – "לא יגזלו ולא ישחיתו" (רמב"ם שהובא לעיל), שאז יהי' העולם מקום מוכשר לקיים התורה ע"י ישראל (והאומות מסייעין לישראל, כנ"ל).

אבל להאופן השני, הגאולה שתהי' בעולם (אף שהיא תוצאה מגאולת ישראל) אינה רק כפרט מגאולת ישראל, אלא אף ענין בפ"ע³⁵; פירוש, דבכל העולם יהי' ניכר (לא רק מה שהוא מסייע לישראל, אלא) גם בירור וזיכוך כולו מחמת עצם היותו בריאתו של הקב"ה³⁶.

והם הם ב' השיטות הנ"ל בסנהדרין, אי נכללין אוה"ע ב"והשלישית" או לאו. דלהאופן הא' הנ"ל, שגאולתם היא רק בדרך טפל, נמצא שמציאותם שהיתה עד עתה כעיקר בפני עצמם תיבטל לגמרי, ולא רק בתורה אומה אלא אף בתורה יחידים. ומצינו דוגמתו בהלכה, בעבד שכל מציאותו טפילה לאדונו ואינו מציאות לעצמו, דכל מה שקנה עבד קנה רבו" (ראה קידושין כג, ב. וראה רשב"א שם).

פירוש, דבימי המשיח שאז לא תהי' שום חשיבות ומציאות בעולם שהיא נגד התורה, כמו שנזכר (בזכרי' יג, ב) (קודם הכתוב "פי שנים גו") "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", לא תהא מציאות של בני אדם אויבי ה' ורשעים, אלא אחר שיקבלו האויבים ורשעים עונשם, כמבואר בכמה נבואות³³, יהי' "ויתקן (רמב"ם שהובא לעיל) את העולם כולו (מדבר חי צומח דומם) לעבוד את ה'" [וכמו שפרש"י (ואתחנן, ה. ד. וראה ספרי שם) הכתוב "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", "ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי העובדי כוכבים הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמר (זכרי' יד, ט. וראה פסחים ג, א) ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד]. ובזה נחלקו כמשי"ת.

דהנה, עיקר גילוי הקדושה דלעתיד הוא רק לישראל, כיון שכל בריאתם ומציאותם של שאר האומות היא רק טפילה להיות לסיוע ועזר לקיום התורה בישראל (ולעתיד לא יהיו מנגדים שאינם ממלאים תפקידם האמיתי לסייע לישראל, (כנ"ל), שכל קיום האומות הוא "בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית"³⁴. כשם שהגאולה עצמה היא בנוגע לישראל שגלו מארצם – "וקבץ נדחי ישראל" (רמב"ם שהובא לעיל), וגאולת העולם כולו היא תוצאה וסניף שהוא טפל לגאולת ישראל. ולכן יש לחקור בזה היאך יהי' קיומם:

בדרך אחת אפשר לומר שאכן כל ענין

35) להעיר מפרש"י נציבים ל, ג: ואף בגליות שאר האומות מצינו כן כו'. וראה לקו"ש ח"ט ע' 180 ואילך.

36) להעיר ממרד"ל מגילה (י, סע"ב): אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין ביים ואתם אומרים שירה.

33) ראה לדוגמא בישעי' סו, יח. צפני' ג, ט.

34) פרש"י ר"פ בראשית. וראה נחומא (באבער) בראשית יוד. אותיות דרע"ק ב.

לקראת שבת

כא

ולדעת ר' יוחנן (לפירוש הא' שהובא לעיל), אף על האומות נאמר "לא ניחא למרייהו דאמרת להו הכי", היינו, שלא ניחא לי' להקב"ה (בתור מרייהו דאוה"ע) שלא תהא נכרת בהם גאולה בפ"ע. ולכך ס"ל דאף האומות בכלל "והשלישית יותר בה".

משא"כ לאופן הב', שתהי' גם תכלית בפ"ע בגאולתם מלבד היותם טפלים לישראל, שהוא בירורם וזיכוכם בעצמם, נמצא שאין מציאותם בטילה. וזהו "וקרקר כל בני שת", שמש"ח ישלוט "בכל בני אנשא" – היינו שאף האומות הם "בגדר מציאות" ששייך עליהם (בפ"ע) ענין השליטה דמש"ח.

נצחון היצר

קל יותר לנצח המלחמה בתחילתה

במענה על מכתבו מי"א אייר, בו כותב אשר מתקשה בהבנת לימוד הנגלה ולדעתו זהו מפני שמגיד השיעור לא התרגל להסביר בלשון הקדש, והנה ידוע פסק רז"ל, לא יגעת ומצאת אל תאמין יגעת ולא מצאת אל תאמין.

ולדעתי גם בנוגע אליו כן הוא, כי כשיש הרצון לאיש הישראלי ללמוד תורה, ובפרט אם הלימוד הוא ביראת שמים, הרי היצר הרע מתקומם נגד זה בתחבולות שונות ומשונות, ומובן אשר משתדל להסביר להאדם שאין הענינים תלויים בו כלל אלא בזולתו, ובמילא אי אפשר לעשות דבר בזה, כיון שהוא מצדו כבר עשה המוטל עליו, ואם ח"ו פיתוי זה מתקבל הרי זה עלול להביא היזק גדול לא רק בלימוד התורה אלא גם בקיום המצות ואפי' מצות מעשיות כי כנ"ל בא היצר ומוכיח בראיות שונות ומשונות, איך שגם בהנוגע לקיום המצות המצב הוא כנ"ל, וכמו שבכל מלחמה, הרי קל יותר לנצח בתחילתה מאשר לאחר זה שכבר נתחזק השונא. וכלשון הזוהר הקדוש (ח"ג דפ"ו ב') על הפסוק מפני שיבה תקום שמזדקן בו היצר הרע ולכן עצת התורה מפני שיבה תקום, הרי גם בנידון דידיה כן הוא, היינו שבהקדם היותר אפשרי עליו לבטל טענות יצר הרע הנ"ל ולבטשו, כמבואר הדרכים בזה בספר תניא קדישא בפירוש מאמר רז"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, ואז יצליח הן בלימוד התורה והן בקיום המצות וביראת שמים שהיא היא אוצרו.

לקראת שבת

כג

התמסרות לתורה כנגד הפרעות היצר

במענה על מכתבו מ"ט סיון, בו כתב אודות העלמות והסתרים השונים שישנם אצלו ומפרטם לסעיפים. הנה כל הסעיפים שחושב - מקור אחד להם, והוא הסתת הצד דלעומת זה, שמפריע את האדם בכל הדרכים, למנוע את האדם מעבודתו את בוראו, וכיון שהסיבה אחת היא, הרי יש לתקן על ידי שינוי עיקרי אחד, והוא - המסירה והנתינה ללימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, מבלי כל תירוצים. וכשיחליט באמת אליבא דנפשי' לעשות כזה, ויכיר את האמת שזה נוגע לכל מעמדו ומצבו בחיים, ולא רק בענינים הרוחניים אלא גם בחיים הגשמיים, הרי רואים הצלחת השי"ת. וכבר ידוע הפס"ד שאפילו מעט אור דוחה הרבה חשך. אלא שכדי להרבות בסייעתא דשמיא, צריך לשמור שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע (בחומש תהלים ותניא) הידועים. ולהוסיף בצדקה עם הזולת, היינו לקרבו לתורת השם ולעבודתו, שצדקה גם ברוחניות - תרומם גוי, וכמבואר בתורה אור לרבנו הזקן בתחלתו.

המורם מהנ"ל, ילמוד בשקידה במסירה ונתינה בנגלה בתורה ובתורת החסידות, יוסיף אומץ בעבודת התפלה ובקיום המצות בהידור, ולהשפיע על הזולת לקרבה לאילנא דחיי, שאז יקוים היעוד - לאט לאט אגרשנו. ויוכל לבשר טוב בכל הענינים שנגע במכתבו.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תשנו)

ה' מביט עליו ונותן כוחות

ומה שכותב שקשה לו להגביר את כח המחשבה דבור ומעשה שלו כמצוה עלינו בתורתו הק' תורת חיים ותורת עולם ושואל אנה לפנות ואנה לברוח - הנה אין צריך לברוח, כי כלשון התניא קדישא פרק מא: ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו, ובוחר כליות ולב אם עובדו כראוי, אשר זהו גופא הוא נתינת כח לעמוד במלחמת היצר ולנצחה, וגם התבוננות קלה בזה מספיקה, וכדי להגדיל את הסייעתא דשמיא בזה צריך להיות חקוקים במוחו ובזכרונו איזה פרקים משניות ואיזה פרקים תניא והדרוש בלקוטי תורה סוף פ' קדושים ד"ה והדרת פני זקן, וזהו נוסף על מה שצריך להיות אצלו בכיסו - כמובן במקומות שמותר זה - תניא, ומזמן לזמן בשעות הפנויות ילמוד בו איזה שורות, ואם יעשה ככל הנ"ל אליבא דנפשי' ויזכיר לעצמו הציווי התמידי דשוויתי ה' לנגדי תמיד, הרי לאט לאט יגרש הרע ויגביר האור בהד' אמות שלו.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תשעא)

כל התפתחות מלווה בקשיים בתחילתה

אקוה אשר מתחזק הוא בדרכו בחיים שעל פי התורה תורת חיים וכפי שנתבארה בתורת החסידות הנקרא עץ חיים, וכמו שבחיים הגשמיים הננו רואים שכל לידה צמיחה וגידול קשורים

בחבלים וקישויים ובהסרת העלמות והסתרים, הנה תקותי חזקה שגם עלייתו במסילה העולה בית אל לא יפחידוהו הקישויים אשר בדרכו ויצליח בזה בהצלחה מופלגה ובודאי מזמן לזמן תתחזק אצלו ההתקשרות לדרכו זה אשר באמת הוא דרך כל איש ישראלי, אלא שלא כולם זוכים למצוא אותה כי לא כל אחד זוכה שפנימית נפשו ולבו תתגלה בכל יפי' והדרה ותשפיע על חי היום יומי.

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתד)

אמתלאות היצר - אמת לא

ואם לדעתי ישמע הרי תומ"י יחזור להישיבה ויתמסר ללימוד תורת הנגלה וחסידות ככל יכולתו וידע ברור אשר כל האמתלאות שאין לו חבר וחסר לו שקידה ואין לו טעם בלימוד כו' הרי זה כפירוש תיבת אמתלא אמת - לא, כי זה בא מצד היצר שכנראה הצליח לפתותו עד עתה, אבל בכ"ז מובטח כל אחד ואחד מישראל שבשעתא חדא ורגעא חדא יוכל הוא להתהפך מן הקצה אל הקצה ובפרט שכמה זמן זכה ללמוד בישיבתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהשקיע בה מכחות נפשו שהם נצחיים ובמילא פועלים פעולותיהם בכל אלו שלמדו בכותלי ישיבתו, והשי"ת יצליחו שיהי' זה אצלו בהקדם האפשרי ויחזור ללמוד ובאופן שעכ"פ במקצת יתקן את העבר (עד כמה שאפשר זה בהענין דתלמוד תורה שכל רגע מחוייב גם מצד עצמו).

(אג"ק ח"ט אגרת ב'תתיד)

י"ב תמוז תר"מ

– יום הולדת כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע –

כשהכניסוני לבריתו של אברהם אבינו ע"ה, בכיתי כרגיל על הכאב, ויאמר הסבא, הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע: מה אתה בוכה? - לכשתגדל תהיה חסיד [או אמר: תהיה רבי] ותאמר חסידות בשפה ברורה.

תאמר חסידות בשפה ברורה

יום הולדתי, י"ב בתמוז תר"מ, חל ביום השני לפרשת פנחס. שבת פרשת פנחס חלה אז בשבעה עשר בתמוז.

בליל שבת, ל"שלוש זכר", וביום השבת ל"בן זכר", היה סבי, הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, בשמחה רבה וסיפר הרבה סיפורים. בין השאר הזכיר כמה פעמים ששבת זו נקראת "נדחה", משום שצום שבעה עשר בתמוז נדחה בשבת זו, וסיים הלואי שיודחה באמת.

כשהכניסוני לבריתו של אברהם אבינו ע"ה, בכיתי כרגיל על הכאב, ויאמר הסבא, הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע: מה אתה בוכה? - לכשתגדל תהיה חסיד [או אמר: תהיה רבי] ותאמר חסידות בשפה ברורה.

בשעת סעודת ברית-המילה, היה הסבא, הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש, בשמחה גדולה ובהרחבת הדעת, אמר דרוש חסידות, סיפר סיפורים שונים וניגן הרבה ניגונים ובתוכם ניגן ברצינות רבה ובקול תמרורים-געגועים, את הניגון הידוע בן ארבעת הבבות של הוד כ"ק רבנו הזקן.

כל אשר תרצה לשאול - שאל רק אותי

אבי החל לחנך אותי בעודני פעוט, השגיח עלי בעין פקוחה והשתדל בכל אופני ההדרכה והחינוך לפתח ביותר את חושי וכוח שכלי ולנטוע בי מדות טובות והנהגות ישרות.

בהיותי ילד קטן ואך זה התחלתי לדבר, אמר לי אבי: כל אשר תרצה לשאול - שאל רק אותי. כשחינכו אותי לומר "מודה אני", ציוו עלי להניח יד אחת מול חברתה, להרכין קצת את הראש ובמצב זה לומר "מודה אני".

כשגדלתי מעט, שאלתי את אבי: מדוע צריכים לעשות כך?

ויענה לי אבי:

- לאמיתו של דבר צריכים לעשות מה שמצווים מבלי לשאול "מדוע", אבל הרי אמרתי לך לשאול הכל אצלי.

למדוני לעשות כך

אבי קרא למשרת ר' יוסף מרדכי, איש כבן שמונים, ושאל אותו:

- יוסף מרדכי איך אתה אומר "מודה אני" בבוקר?

אני מניח יד אחת מול חברתה ומרכין את הראש ואומר "מודה אני" - ענה ר' יוסף מרדכי מדוע - שאלו אבי - אתה עושה כך?

אינני יודע - ענה ר' יוסף מרדכי - כשהייתי ילד קטן למדוני לעשות כך.

וכשגדלים, רואים אז דוקא ומבינים שקטנים אנחנו

הנך רואה - פנה אבי אלי - הוא עושה כך מפני שאביו לימדו לעשות כך, ואביו קיבל זאת מאביו עד משה רבנו ועד אברהם אבינו שהיה היהודי הראשון בעולם. צריכים לעשות ולקיים מבלי לשאול "מדוע".

אמרתי בהתנצלות: הרי אני עדיין ילד קטן!

כל ישראל קטנים הם - ענה לי אבי - וכשגדלים, רואים אז דוקא ומבינים שקטנים אנחנו.

זהו חינוך אמיתי.